

HARMINCKETTEDIK FEJEZET

FELSZABADULÁS, JÓVÁTÉTEL, MEGTORLÁS

Felszabadulás

A MAGYAR ZSIDÓSÁG maradéka lépésről lépésre szabadult fel, legnagyobb részét a győzelmes szovjet és román csapatok jóvoltából (Románia az átállás után bevette csapatait a nácik elleni háborúba). Elsőként 1944 szeptemberében–októberében az Észak-Erdélyben állomásozó zsidó munkaszolgálatos-századok szabadultak fel, valamint a vidéken élő maroknyi mentesített és hamis árja papírokkal bujkáló zsidó. Az ő felszabadulásukkal szinte egy időben kerültek a budapesti zsidók a hosszú és kegyetlen nyilasterror alá. A fővárosban életben maradt zsidók 1945 elején szabadultak fel: a gettóban és Pest más negyedeiben élők január 17–18-án; a budaiak – ahol a nyilasterror változatlanul tombolt – csak február 13-án.¹ Az ausztriai határhoz erődítési munkálatokra kirendelt több ezer munkaszolgálatos és a halálmenetekben idehajtottak közül sokan csupán április 4-én szabadultak fel, amikor Magyarország végleg megtisztulta a német csapatoktól. A visszavonuló német erők által elhurcolt több ezer zsidó csak május 9-én szabadult fel; a koncentrációs táborokban életben maradtakkal együtt akkor mentették fel őket a szövetséges csapatok.

Ahogy a szovjet–román erők végighaladtak Magyarországon – 7 hónap alatt, ami gyötrelmesen hosszúnak tűnt a zsidók és az ország más üldözöttjei szemében –, fájdalmasan nyilvánvalóvá vált a zsidó közösségeknek a német megszállás alatt elszenvedett vesztesége. A lelakatolt és kifosztott házak, boltok, majorok, gyárak és irodák, a megszenvedtellenített és lerombolt zsinagógák, a megdezsmált könyvtárak, oktatási és kulturális intézmények, a feldöntött sírkövek – elevenen emlékeztettek arra a tombolásra, amellyel a nácik és magyar cinkosaik a végleges megoldás programját valóra váltották.

A nyugati szövetségesek által felszabadított magyar zsidók számát nem lehet megállapítani. Mint azok, akiket a Vörös Hadsereg szabadított fel, ők is legnagyobb részét csontig lesóványodtak, és a legkülönbébb testi